

lo naše ljudstvo vedno zelo občutljivo. Na najvišjih cerkvenih položajih so ostali ljudje, ki so pomirili te kratke besede, ker pridelal je čas, le mora vsaki posameznik prevzeti svoje odgovornosti. Kljub temu da sovinskih volovki, kakor smo že večkrat javili, priteka ju prihod jugoslovanske vojske. Kljub temu da sovinskih maršala Tita, ki mu jih bodo podarili ob prvem srečanju. Darilo, ki smo ga videli, je izklesano iz reke val slovensko vzajemnost in sovdarmost. Slovenske zastave, ki vidamo mnogo škoda. Skupina fašistov, ki so jih videli, so bili v večerajšnjem sprejeli 6 ljudi, večeraj zjutraj pa 4 med temi so bili

NAŠ SVETI DOM BIL STRT JE V PRAH...

Dom znova vstati mora

Veličastno zborovanje v Šklednju za zgraditev novih zidov na našem kulturnem pogorišču

V nedeljo 14. t. m., se je nad tisoč zastopnikov slovenskih in hrvaških delegatov iz mesta, okolice, podeželja in Bujščine odpravilo zborovanje v Šklednju, kjer so napravili načrt za obnovo slovenske in hrvaške kulture ter njenih domov na ozemlju STO-ja.

Ze v zgodnjih jutranjih urah so se zborovali zbirali pri Sv. Ani, da bi v sprejeto odločilo v Šklednju, Kijuh policijci odredili, ki je preprečevala sprejeto, se je množica z godbo in z narodnimi nošami na čelu uvrstila v sprejeto in šla v Šklednju, kjer so ob 10. uri zjutraj na vrhu bivega otroškega vrta začeli zborovanje. Po igranju himne »Hej, Slovani« je predsednik SHPZ tov. dr. Bartol Vladimir

pozdravil goste, predstavnike slovenske kulturne zveze iz Gorice, ki jih je množica burno pozdravila, predstavnika italijanskega »Centro di Cultura popolare« in zastopnika ES.

Za njim je prof. Kosovel poudaril, da nam pretekli desetletji niso mogli uničiti naših src, čeprav nam je fašizem uničeval našo kulturo. Kot del slovenskega in hrvaškega naroda moramo smrečiti, da se čim bolj povežemo z njegovo kulturo, kajti naši ljudje so v teh desetletjih pozabili, kdo so predniki in ti tvorci naše kulture. Predlagal je, da se v častno predsedstvo, izvolijo Oton Zupancič, Franca Bevk in Vladimir Nazor.

Za njim je upravitelj Slovenskega narodnega gledališča tov. Sanež Modest občutno recitiral Gregorčičovo »Naš narodni dom«. Tov. Ivan Gerbec, Skledenec je pozdravil v imenu svojega rodnega kraja vse prisotne. Tov. Suban je nato predlagal listo članov delovnega odbora. Izvoljeni so bili tov.: Venturini, Arko, Božič, Rupena in Turk. Tov. Venturini se je zahvalil za zaupanje in dodal, da mora biti 14. september zapisan z zlatimi črkami. Za njim je tov. dr. Peterin v referatu objasnili, da je namen današnjega zborovanja uveljaviti akcijo za zgraditev novih kulturnih domov, istočasno pa zahtevati, da se nam vrne vse, kar nam je bilo

ugrabljeno. Obrniti se moramo na nove gospodarje in na ves svet, da zbrise vse sramoto, ki jo je povzročil sovražnik. Obrniti se moramo na naše ljudi, naj prispevajo, da dohitimo zamujeno. S številnimi je povedal, kaj smo imeli do 1914. leta, dokler ni po prvi svetovni vojni prišla Italija in nam uničila in požgala našo imovino. Nastop se je pričel z požigom Narodnega doma v Trstu 13. 7. 1920. Poleg narodnih domov, ki so nam jih požigali po Trstu in na podeželju, so nam razdejali tiskarno Etnost v Trstu, nam javnih trgov slovensko zažigali slovenske knjige in dosegli a tem primat pred Hitlerjem, nad katerimi se je sgrajal ves svet. Z roko v roki s fašističnimi tolpami pa je

korakala oblast, ki nam je že po prvih mesecih italijanske okupacije uničila vse zasebne in državne šole. Govornik je končno omenil borbo slovenskega gledališča pod doseganju ZVU, ki je pustila razdejano fašizma na kulturnem področju, kakršno je bilo.

Naša kultura je globoko zasidrana v naših ljudeh. Hočemo jo razdemokratičnimi množicami. Danes

nesmo prekaljeni po zadnji borbi, združeni s širokimi italijanskimi močmi do zadnje kaplje krvi za svoje pravice.

Tov. dr. Tomžič je opozoril na naše svetle kulturne tradicije, na katerih naj gradimo kulturne vezi z našim narodom v Jugoslaviji. Tov. Justo Košuta, član SNG, je opozoril, naj z dvigom svoje kulture v Trstu in združenju z demokra-

Povorka zborovalcev v narodnih nošah

ne bomo mogli usmiljenja in ne bomo ponizno trkali na vrata oblastnikov, ampak bomo trkali na vrata sveta. Vaš glas bo odmeval po svetu in bo zašel srca vseh kulturnih ljudi.

Za njim je tov. dr. Ferfolja kot bivši predsednik »Ljudskega odra«, centra slovenskega socialističnega delavstva v Trstu pozdravil vse prisotne. Preprosto kmet iz Bujščine je v hrvaščini v klenih besedah izrazil to, kar ljudstvo čuti. Opozoril, da tujeja nečemo, a svojo ne damo, kajti »za nami je delovno ljudstvo vsega sveta, ki čuti, da ima pravico živeti. Zato je zastoj naša pravica z orožjem, kajti mi se bojujati. Časi tlačenja so za nami, da

tičnimi Italijani dokaže moč vzgled svojega sveta.

Na predlog pripravljalega odbora so zborovalci soglasno izvolili akcijski odbor za ustanovitev domov, ki je sestavljen iz širšega

Na zborovanju v Šklednju je novo izvoljeni odbor za zgraditev zidov na našem kulturnem pogorišču 82.488 lir.

in ožjega odbora. Profesor tov. Postajanc je predlagal listo 80 oseb širšega odbora, ki so jo zastopniki prav tako soglasno odobrili. Tov. Presel je nato prečital spomenico, ki naj vsem kulturnim svetu poljasi naš položaj.

V imenu OF in SIAU je tov. dr. Kukanja pozdravil zborovalce. V imenu italijanskega »Centro di cultura popolare« je govoril tov. Petronio. Poudaril je, da je slovenska kultura močan doprinos v borbi za demokracijo; prav zaradi tega se današnja reakcija tako zaganja v Slovence. V imenu demokratičnih Italijanov STO-ja je želel odboru veliko uspeha. Tov. Furian je v imenu velike delavske družbe ES pozdravil zborovalce in jim želel uspeha. Tov. Drago Pahor je omenil, da stopamo v novo razdobje naše zgodovine. Nismo več hlapci Jerneji; na svojih rodnih tleh bomo stali v zmagi. Od današ naprej tu ne veljajo več italijanski zakoni, zato bomo uveljavili pravice svojega jezika.

Z govorom tov. Pahorja in petjem slovenske himne je bilo zborovanje zaključeno. Zborovalci so ob koncu sprejeli trobentsko razglasilo, v kateri zahtevajo od ZVU, naj se vendar napravi konica fašističnemu tolovajstvu, čigar zadnja nedolžna žrtve je bila Milka Vrabec.

Na prvi redni seji je širši odbor iz svoje redne izvolitve ožji odbor, ki ga sestavljajo: dr. Bartol Vladimir, predsednik; Kozlovski Oktavijan, podpredsednik; Hreščak Dušan, tajnik; Gombac Franc, nam. tajnika; Kocjanec Marij, blagajnik; Piščanec Anton, dr. Budal Andrej, Tomazič Ema, Pahor Slava, prof. Kosovel Jože, Furian Drago, odborniki.

Sindikalne volitve
Volitve za sindikalno zborstvo bodo dne 16. t. m. v sledečih delavnicah: Slna ob 8. uri zjutraj, Tomaselli ob 10. uri, Ferrucci ob 14. uri in Vidimari ob 16. uri.

Podrobnosti o napadu na krožek »Vojke Šmuc«

Ze v naši nedeljski številki smo na kratko poročali o fašističnem napadu na krožek Vojke Šmuc v soboto zvečer okrog 23.15 ure. Pri tem napadu je izgubila svoje življenje 11-letna Milka Vrabec iz Na-brežne. Eden izmed njenih treh bratov je bil partizan. Vsa družina je demokratična in je vedno bila na strani delavcev in kmetov. Fašistične bande so že leta 1943. in 1944. leta napadle in opustošile očetovo gostino.

V soboto po večerji je šla v krožek, da se malo pozabava. Malo pred tragičnim dogodkom je postala bolj resna kot običajno, kajor da bi slutila svojo tragično usodo. Prav v tistem trenutku so se napadalcu pripravljali na svoj podil napad, ki je prinesel smrti Emiliji smrt in težko ranil tov. Vando Jerman.

Preiskava je dognala, da so že okrog 23.30 ure krožili štiri mladeniči v bližini vile Solinger v ul. Romagna. Eden je imel pod pazduho violinsko skatlo. Ko so se družina Scammacca, ki biva v vili, odpravila v hišo, je eden izmed štirih preplezal vrta vrata in jih odprl od znotraj, nakar so se priplazili na vrh še ostali trije. Postavili so se pri leseni ograji, približno 15 m od vhoda nad ul. Catullo in vrtu. Cospedak Militare, kjer so bili oddeljeni okrog 100 m od krožka. V vili so čuli neko sumljivo šuštenje na vrhu in ker so mislili, da so tam tatovi, so brž telefonirali policiji. Te prejšnji četek so odkrili sumljivo gibanje na vrhu. Sin Stefan Scammacca je prišel k oknu in zavpil »Kdo je tam?« V odgovor so zločinci poslali nekaj streliv iz brozestrelke proti oknu. Takoj nato so dvakrat ustrelili proti dvoršču krožka. Ko so pa videli, da so odkriti in ker jim je brozestrelka odpovedala, so zločinci pobegnili navzdol po ul. Romagna.

V tistem hipu je šel po ulici najgor neki civilni policist v civilu s svojim prijateljem. Skusala sta bežati, toda eden izmed napadalec je ustrelil štirkrat s samokresom proti njima. Štirje so bežali potem po ul. Skorkija in izginili v temi. Policist, ki je tekel za njimi, je našel na tleh v ul. Skorkija brozestrelko Beretta kaliber 9 italijanskega izdelka. Policija je s svojim kamionom preiskala okolico in pregledala nekaj stanovanj, vendar brez uspeha. Po izpovedi policista v civilu so bili vsi štiri ubijalci mladi. Zadnji med njimi je nosil temno obleko in pod pazduho violinsko skatlo, ki je služila za šrambo brozestrelke. Po vsej verjetnosti je bila v skatli še

ena brozestrelka. Obe brozestrelki sta bili razstavljani na dva dela in so ono, ki so jo uporabili, našli šele na vrhu vile Solinger. Policija ima dovolj dokazov, da napadalo in upamo da bo z njimi lahko kmalu razsodila fašistične zločince, da dobijo zasluženo kazen za svoj podil zločin.

»Kulturni dan« na Skofljah

Ljudstvo bo odgovorilo na fašistične napade

V nedeljo so na Skofljah praznovali »dan kulture«. Vse je bilo v znamenju zastav. Sodržal je pevski zbori iz Plavji, Skoflj, Bortokov in Campor. Pročevalo so glasbo z različnimi pevskimi toskami. Zbor iz Campor je pel v italijanski jezi.

Nato je zbrani množici govoril tov. Grmek Alfonz, ki je nadomestoval tov. Babica, ker je bil v zadržanju v Trstu zaradi zadnjih dogodkov.

Poudaril je, da moramo ostaniti združeni in enotni v OF in STO v borbi za pravo demokracijo in neodvisnost na STO-ju.

Nato je govoril o fašističnem napadu na kulturni krožek Skorkija, ki so ga fašistični napadniki že nekaj dni skrbno pripravljali. Vso odgovornost nosi očetvska oblast, ki dobrohotno dopušča taka nasilstva. Sobotni napad je napad na vse demokratične prebivalstvo STO-ja.

Siedil je govor tov. Jaksčiča, ki je množico burno pozdravil. Tov. Jaksčič je poudaril hujšanje nas čaka na STO-ju. Dejal je, da je ljudstvo postalo bolj zavedeno in zakoniti sredstva za demokracijo. Naši nasprotniki ne gojijo kulture fašističnega koncepta in orožjem.

Klanjamo se pred žrtvijo našega enašestnega deklica in obsojamo vse tiste, ki so zaradi hujšanja fašističnega tiska sodogovorniki in zločinci. Toda naj si zapomnimo, da naši šili ne bodo nikoli padli, če se bomo držali skupaj. Na njihove zločine, kakor je ljudstvo to že večkrat pokazalo.

Poziv
Zveze primorskih partizanov

Strugarji, mehaniki, varilci, varji, livarski delavci, motoristi in zbiratelji, ki so se zbirali na tleh, naj se združijo v eno celoto. Naši šili ne bodo nikoli padli, če se bomo držali skupaj. Na njihove zločine, kakor je ljudstvo to že večkrat pokazalo.

Napis, ki ga je ZVU postavila na meji STO-ja (Slovenski narodni napis je seveda spaten, kot pa navadi)

KOLEDAR

Torek 16. septembra
Ljudmila Sodim
Sonca vzhaja ob 6.42, zahaja ob 19.13. Dolžina dneva 12.23.

Jutri 17. septembra
Lambert, Demoslav

Spominski dnevi
1943: je bil sprejet sklep vrhovnega glavnega OF o priključitvi Slovenskega Primorja in Beneške Slovenije k Sloveniji.

Mi vsi smo narod in vse najboljše, kar delamo, je narodno delo. (Čehov)

Preskrba
Vpis za mleko. Sprejeto obveščanje je potrebno, da se s današnjim dnem prične vpis za mleko (prenotacija) v mestu in na podeželju za skupino od 0 do 9 let z oziroma v živilske nakaznice julij-oktober.

Posobni dodatki za tuberkulozne. Prijateljevalni urad je dodelil jetičnim, ki se zdravijo doma po 1. marcu 1943 posebne dodatke: na bolnika mesečno po 4 kg prikuh, 1200 gr. sladkorja, 1300 gr. masla in dnevno 500 gr. mleka.

Zaradi ugotovitve razlike med prejšnjimi in sedanjimi dodatki se morajo prizadeti javiti pri občinskem prehranjevalnem uradu o dednosti dodatkov za bolnike (tug Vecchia 1). Seboj naj prinesejo potrdilo protituberkuloznega urada (Consorzio Provinciale Antitubercolare) ali centrov za diagnozo pri Zavodu socialnega skrbstva (Centri diagnostici dell'Istituto della Previdenza Sociale).

Potrdila za dodatke bodo veljavna 6 mesecev od dneva izstavitve. Prehranjevalni urad bo podaljševal ta potrdila samo na podlagi spričeval centrov za diagnozo.

Dodatki za bolnike na delovno. Delodajalci tržiske občine nad 20 t. m. pošljejo občinskemu prehranjevalnemu uradu, oddelku za dodatke delavcem, seznam vseh težkih in najtežjih delavcev svojega podjetja. Seznam mora vsebovati ime in priimek, očetovo ime in naslov vsakega delavca. Brez tega seznama se d-lavcem ne bodo izdale dodatne nakaznice.

Obvestilo poštne uprave
S 16. septembrom t. l. se vse poštne pristojbine za pošiljke v kraje bive cone B, ki so bili pri-

Ključni Jugoslaviji, povzročajo pristojbine, ki veljajo za Italijo. Če je, ki kdo ozir, če pripadajo žaškemu ozemlju veljajo pristojbine notranjega prometa.

Sedanje znanke ostanje v metu dokler ne bodo izdane s prilikom A.M.G.-F.T.T. (Kaj so slovenski napisi?).

Prosvetno društvo »S. Škarnperle«
opozarja vse ljubitelje lepote in umetnosti, da se vsi v četrti mesec m. ob 20.30 važen članski sejem s predavanjem. Predava bo B. Divoce, župnik iz Barrovec, prsimo za točnost in polnostvestnost.

Enotni sindikati
Sindikat namencev mora biti ob 19. uri. Pekovski namencevni bodo ob 19. uri. Sindikat namencev mora biti ob 19. uri. Sindikat namencev mora biti ob 19. uri.

DAROVNI IN PRISPEVKI
Tov. Tinta Franc je daroval ZPP 127 lir.

Odg. urednik DUSAN HREŠČAK
Tisk Stabilimento T.P. Trieste

MALI OGLAS
GOSPOSKA VILA NA OPIDANJE 5 sob z malo sobico, kopalo, kuhinjo, podstrešje, veliko garažo, vse z modernimi odobami, v vrtem, ki meri 2000 kv. m. prodaja zaradi priselitve. Posreduje vključeno. Ponudbe časopisno številko 555.

Velika likvidacija modelov po ZNIZANIH CENAH
KRZMARSTVO
ZILLOTTO
TRST, III. TORRETO 11
TELEFON 2027

SPOMENICA

Odbora za zgraditev novih zidov na slovanskem kulturnem pogorišču

V začetku tega stoletja je pogluno plodovito in vsestransko razvito gospodarsko, kulturno in prosvetno življenje med tržaškimi in primorskimi Slovenci ter istrskimi Hrvati. Ljudstvo si je ustanavljalo čitalnice, knjižnice, prosvetna društva z dramskimi, pevskimi, godbenimi in športnimi oddelki. Gradilo si je šole, ker mu jih tuja država ni dala zadosti, zidalo si je prosvetne domove, v katerih je gojilo svoje besede in pesem.

To kulturno delovanje je doseglo višek ob izbruhu svetovne vojne 1914. Takrat je bilo na tem ozemlju 484 prosvetnih društev, 488 šol z 942 razredi, 66.952 učenci in 1250 učitelji. Toda londonski pakt in krivični rapalski diktat, ki sta prepustila imperialistični Italiji nad 600.000 Slovencev in Hrvatov, sta uničila kulturni dvig slovanskega prebivalstva ob Jadranskem morju. Italija se je sklicevala na svojo dvatisočletno kulturo in visoko civilizacijo ter ni hotela prevzeti nikalnih obvez in poroštov za svoje narodnostne manjšine. Njeni politiki in diplomati so obetali, da bodo spoštovali pravice slovanskega prebivalstva, svobodo jezika in kulture. Govorili so celo, da bo zanje to »svetla čast in dejanje politične modrosti«, kakor je izjavil grof Sforza novembra 1920 v rimskem parlamentu. Toda vse te obljube in izjave so ostale prazne besede, izpremenile so se v laž. Ne samo fašizem, ampak tudi prejšnji režim, je Slovence poniževal in jim ločeval pravico za pravico, tudi kot manjšino jih niso priznavali več. Fašistične bande so na kamionih vdirale v vasi, ropale in požigale, napadle ljudstvo v revolverji in bombami, mučile in ubijale. Posebno strašen je bil teror v Istri. Ljudstvo je živelo v neprestanem strahu, ker ni vedelo, kje ga utegne zadeti nesreča. Odvezli so mu vse politične pravice, iz parlamenta so izločili njegove zastopnike. Italijanska je postala uradni jezik, slovensčina in hrvaščina so s kraljevim dekretom št. 1796 z dne 15. oktobra 1925 prepovedali na sodiščih, nato pa so slovansko govorico odpravili iz vsega javnega življenja. Uničili so vse slovanske osnovne šole, ki jih je bilo pred aneksijo 581 z 80.000 otroki. Že v prvih mesecih okupacije so zaprli vse zasebne šole, s prošloto Gentilejevo reformo (kraljevi dekret št. 2185 z dne 1. okt. 1923) pa je bilo obsojenih na smrt 444 šol z 840 razredi in nad 50.000 učenci ter 779 učitelji. Slovenske razrede so postopoma ukinali in jih nadomestili z italijanskimi. Na tej osnovi so zaprli tudi poslednji slovenski razred.

Oktober 1922 se je pripeljal v Loke 8 črnosrajčnikov, oboroženih s samokresi in gorjanci. S huromskim vpletom so vdrl v šolo, dva sta pa skočila skozi okno v razred. Razbijali so klopi in na dva je razkrali šolsko tablo. Eden je kričal: »Dopo tanto tempo si insegna ancora in lingua straniera!«. Otroci so se jocalno rešili skozi okno. Na to so divjaki pristili vsačane, da so pili ricinovo olje. Po razgrajenju v posojilnici so učitelju Praprotniku z gorjanci in samokresi, vsilili 3 d. ricinovega olja. Leschi Vico, ki je vodil razgraje, ter pozneje postal podesta in cavaliere della Corona d'Italia, je ukradel zavoso »Ljudskega odra« se ogrnil vanjo in okoličati vsakogar, ki mu je na vprašanje, ali je zavasa lepa, odvrnil pritrilno.

Zborovalci na nedeljskem zborovanju v Šklednju

S kraljevim dekretom št. 2191 z dne 22. nov. 1925 je bil popolnoma odpravljen pouk v slovenskem in hrvaškem jeziku. Ista usoda je doletela tudi slovanske srednje in strokovne šole. Vzporodno s tem državnim nasiljem se je vršilo prisilno poitalijančevanje: otroci niso smeli govoriti v materinem jeziku ne v šoli ne na cesti, celo v družino je segala ta grožnja. V zasmešno visoko razviti kulturi slovanskega prebivalstva so ustanavljali analfabetske tečaje, proglašajoči Slovence, ki ne znajo italijanski pisati in brati, za — analfabete. Sistematično potujčevanje mladine od 6. do 18. leta so vršili v prisilnih organizacijah: Balilla, Avanguardisti, Piccole Italiane, Giovani Italiane, Figli della Lupa, ki so jih združili v G. I. L. in podredili sekretarju fašistične stranke. Od 820 slovanskih učiteljev so skoro vse odpuštili, kakih 50 pa so pregnali v notranjo Italijo.

V Italijo so bili premešani profesorji in učitelji: dr. Budal Andrej, Medved Josip, Nemec Rasto, Pavlin Jože, Pavšič Anton, Roža Cotar, Buzjak Justina, Bole Alojzij, Burjak Lina, Cucek Terezija, Daksobier Franc, Ferjančič Glazela, Furian Albin, Gerdol Ivan, Goštalja Rafael, Kalan Emil, Kavčič Zora, sestre Kamperle Elka in Sonja, Klnster Frida, Kogoj Vlado, Lapanja z ženo, Leonardis Aleksandra, Mekus Eva, Novak Polidka, Orel Rihard, Pavlica Rafaela, Sanež Suzana, Starc Julija, Stepančič Ivo z ženo, Stipančič Francka, Udovč Lojze, Zilko Ivana in mnogi drugi.

Takoj na začetku svojega vladanja so začeli z napadi na slovenska prosvetna društva, s teroriziranjem in zastraževanjem odbornikov in članov. Prosvetno delovanje je moralo premagovati velika teža v ovire. Po družinskih in političnih organih napred fašistične bande, pozneje pa tudi vladni organi. Z ukazom ministra notranjih zadev št. 3832 z dne 19. julija 1927 so policijski prefekti razpustili vsa slovanska prosvetna društva in zaplenili njihovo nemajhno premoženje, fašisti pa so zasedli njihove zgradbe. In teh društev je bilo 1922. leta 388!

Signal za naskok na kulturo slovanskega prebivalstva je bil požig slovenskega Narodnega doma v Trstu, 13. julija 1920. V predgovodu knjige »Il fascismo nella Venezia Giulia«, 1932, ki jo je napisal Michele Rasio, trdi urednik lista »Il Piccolo« Rino Avesi: »Zubij! Narodnega doma sokomono očistili Trst...« Z močjo svojih patriotnih tradicij se je Trst postavil na čelo fašizma.

Organizator požiga Francesco Giunta, tajnik fašistične stranke, pripisuje glavno zaslugo za ta zločin Mussoliniju:

«Quello che ho fatto l'ho fatto per Lui, non per me, Lui era il Capo!»

Tedaj so se v divjem besu in nebrzdani mrznosti spustile podtalne sile rastočega fašizma. Ko so se fašistični požigali opijanjali ob plamenih gorečega kulturnega središča Slovencev, so nadaljevali s požiganjem. Upepelili ali uničili so prosvetne

domove v Pulju, pri Sv. Ivanu v Trstu, v Rojanu, v Barkovljah, pri Sv. Jakobu in v Pazinu. Napadali so tiskarne in uredništva slovanskih listov, razdejali tiskarno »Etnost« v Trstu (20. 12. 1920), rušili zgradbe in ropali ljudsko premoženje. Oblasti so preganjale slovanski tisk, dlakoepsko in brezobzirno cenzurale, poleg slovanske besedila so zahtevale celo italijanski prevod. Tako so postopoma onemogočili vse slovanske časopise. V začetku 1929 leta so morali prenehati vsi slovenski in hrvaški listi, kakor je predvideval kraljevi dekret št. 384 z dne 26. 2. 1928. Najstarejši in najbolj razširjen dnevnik primorskih Slovencev »Etnost«, ki je izhajal 52 let, je moral prenehati 4. 9. 1928. Fašistična oblast je poitalijančila zemljepisna, rodbinska in krstina imena, prepovedala je celo petje slovanskih pesmi, še imena mrtvih na nagrobnih ploščah so morala postati italijanska.

V Juliju krajini je bilo dosejel ugotovljenih nad 11.500 primerov spremembe rodbinskih imen. To nasilje je bilo usakojeno z zakonom 1927 leta. 1930 leta so poklicali na prefekturo učitelja Breda Skočova, da si pusti poitalijančijo svoj priimek, ki spada med najstarejša slovanska rodbinska imena na Primorskem. Zahteval je odškodila, zato so jo 16. dec. premestili v hribe v Kalabrijo. Ker ji je umrla mati, je prosila za tri dni odloga. Toda niso ji ga dovolili, temveč so jo odpuštili.

(Priča na razpolago)

APEL

svetovni demokratični javnosti, OZN, Svetu ministrov štirih, vladam demokratičnih držav, mednarodnim demokratičnim ustanovam, slovanskim odborom in Vseslovanskemu odboru

Italijanski šovinisti in fašisti so v Trstu, na Primorskem in v Istri uničili in požigali vse slovanske šole in kulturne ustanove. Hoteli so iztrebiti slovansko ljudstvo tega ozemlja. S požiganjem, ubijanjem in strahovanjem je poskušal fašizem ukloniti Slovence in Hrvate. Tiste pa, ki bi ušli smrti, so hoteli nasilno pokončiti. Toda te zločinske naklepe so Slovani s petindvajsetletno neizprosno borbo proti fašizmu in s herojskim uporom v osvobodilni vojni preprečili: vse ljudstvo se je kot en moč pridružil združenim narodom v borbi proti naci-fašizmu in v tej borbi tudi zmagovali nad svojimi zatirali in krivniki.

Zaveznikom v vojni so zaupali upravo Trsta in velikega dela Primorske. Toda nekdani zavezniki so zavrgli načela, za katera so se nekoč borili oni in za katera je slovansko ljudstvo krvavelo. Anglo-ameriška vojaška zasedbena oblast je krčila načela o narodni enakopravnosti in demokratičnih pravicah narodov. Dolgo obetana dvojezičnost je ostala na papirju, slovanske šole so zapostavljali, ne neradi so iskali zanje primernih poslopij. vsiljevali so nam za učitelje kolaboracioniste, demokratično učitelstvo pa so preganjali. Delovanje prosvetnih društev so na pretrkan način zavirali, izigravali so nas in nam s silo je-mali dvorane, dajali so potuho neofašističnim elementom in jih tako podpirali v napadih na slovansko prosveto. Slovensko narodno gledališče je moralo gojiti slovansko umetnost po mravnih in tesnih dvoranih v predmestjih, po predstavah so slovansko občinstvo napadali skvadrastični pretepači in razgrajali. Novi gospodarji so očitno podpirali stare in nove fašiste, zapirali in obsojali pa demokrate in protifašiste.

Slovansko ljudstvo se je v celoti odzvalo klicu združenih narodov v borbi za demokracijo. Anglo-ameriška vojaška uprava pa, ki bi morala dati slovanskemu ljudstvu enakopravnost, je gazila in teptala njegove pravice, zapirala njegove otroke, zavirala svoboden razvoj njegove kulture in fašistični tiran je s tujo pomočjo znova navdnil nanj.

ODBOR ZA ZGRADITEV NOVIH ZIDOV NA SLOVANSKEM KULTURNEM POGORISCU pošilja ta apel svetovni demokratični javnosti, OZN, Svetu ministrov štirih, vladam demokratičnih držav, mednarodnim demokratičnim ustanovam, vsem slovanskim odborom in Vseslovanskemu odboru.

Zahtevamo,

da se OZN zavzame za pravično stvar slovanskega in hrvaškega prebivalstva na STO-ju. Svetovno demokratično javnost in demokratične ustanove vseh narodov pa pozivamo, da zastavijo ves svoj vpliv, da se slovanskemu prebivalstvu prizna polna enakopravnost in da z učinkovito gmočno pomočjo omogočijo slovanskemu prebivalstvu, da si zgradi trdne in neuničljive zidove svoje kulture.

ODBOR ZA ZGRADITEV NOVIH ZIDOV NA SLOVANSKEM KULTURNEM POGORISCU.

Tako Slovani po 10. letih italijanske vladne niso imeli niti ene svoje šole, niti enega prosvetnega društva in nobenega časopisa.

Zverinski mučenje slovanskega prebivalstva se je stopnjevalo. Zapiranje, pretepanje, ubijanje, ustrelitve, izredni tribunali, internacije in konfinacije so bili delež slovanskega človeka. Fašistični samosilniki so uprizarjali procese, ki so imeli namen uničiti življenje in obstoj slovanskega in hrvaškega naroda. Ves ta teror je imel namen iztrebiti Slovence. V imenu rimske kulture se je širilo najostrejšo barbarstvo: otroke, ki so se pogovarjali v domači besedi, so čakale najsurovejše kazni, učili so jih v tujem, otrokom nerazumljivem jeziku, klevet in žalitev lastnega naroda, ki jih otroci niso domeli, a so jih morali venomer ponavljati, pljuvali so jim v obraz in pretepli.

Tuberkulozni učitelj Sotocanti v Vrhpolju in učitelj Orlando v Lokvi sta pljuvala otrokom v usta, ker so govorili slovenski.

Slovanska beseda, ki so jo že davno pregnali iz vsega javnega življenja, se je morala umakniti tudi iz cerkve.

Italijanski duhovniki v Standeržu pri Gorici Tosolin je razagal otrokom v šoli pri verouku, da je obhajilo, ki ga podeljuje slovenski župnik, neveljavno. Tako daleč je šel šovinist v cerkveni službi.

Toda odprne sile slovanskega prebivalstva kljub pobesnemu divjanju in strahovanju niso zlomili, čeprav so fašisti pož